

ՊՕՂՈՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ԾՓԱՆԲՆԵՐ

ՅԳԻ. ԳԳ
ԼԻ- 70

891.99
L1-70

81
15 JUL 2011
#220

ՊՕԴՈՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ԾՓԱՆՔՆԵՐ

1926 — 1933

Հեղինակի ձեռագիր բուպրուբիւնները չի կրող
օրինակները անվաւեր են

Գին՝ ՄԵԿ ՏՈՂԱՐ

Ստանալու համար դիմել հեղինակին՝

PAUL ARAKELIAN

22-71 24th Street

Astoria, L. I., N. Y.

Ապսպրանքները պէտք է ըլլան կանխիկ կամ C.O.D.

14 .02. 2013

20220

REV. ARSEN HAGOPIAN
871 RONNIE LANE
PHILA., PA. 19128

3448-2011

ՊՈԼՈՍ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍԲ

Համաշխարհային այս անստոյգ կացութեան մէջ, մանաւանդ՝ մեր արեւակիցներու տեսակ մը ա՛նճներիլի անտարբերութիւնը հանդէպ իրենց տռնմիկ գըրականութեան, զգալաբար կը կոտո՛րեն Հայ գրողին քոիչքն ու հրապարակ գալու համարձակութեան քափը: Այսու հանդերձ, սակայն, սիրտը, որ մարմնոյ միակ առեւտրական շուկան է ու անոր մէջէն կ'անցնի կեանքի աուէջը իր բոլոր բաժանմունքներով, այն՝ մի՛նչեւ իր արեան վերջին կաթիլը՝ մերթալեկոծ, մերթ խաղաղ ու մերթ դանդաղ՝ չդադրիր տրոփելէ, ըլլայ տրտմութեան քէ՛ ուրախութեան ատեն: Ահա՛ այսպիսի տրոփող սիրտ մ'է, որ այսօր կուգայ իր համեստ աշխատութեան այս առաջին երկը Հայ գրասէրներու սեղանին վրայ դնելու եւ յուսալու քաջալերութիւն, յետագային աւելի լայն կարենալ բանալու համար իր քեւերը դէպի նոր ու անյայտ բեւեռներ:

Այլ հիմա՝ ահաւոր մութի մը մէջ՝ ծնրադիր ու
ակնկառոյց դէպի իմ դէն շարժուող ստուերները,
ես՝ որպէս սուրբերու խորանին մոմ տանող ուխտա-
ւոր՝ լո՛ւռ ու անշշուկ՝ վեր կ'առնեմ հոգեկան այս
անյայտ ԾՓԱՆՔները, որ մեծ եղեռնի դառնագոյն
բաժակէն ըմպած էութեանս անվհատօրէն յուսոյ ու
լուսոյ համար մղած յարատեւ ու ակեկոծ պայքար-
ներուն մէկ անփառունակ մրցանիշն է, —կը նուի-
րեմ ձե՛զ, ո՛րմ իմ չարչարեալ ու խաչեալ ծնողք, որ
ձեր անքաղ ու անշիրիմ նշխարներուն վրայ հովանի
մը ըլլայ այս, որուն տակ օր մ'ալ ե՛ս գամ գտնել
ձեզ՝ մեզ իրարմէ անջատող մեր դարաւոր քշնամու
լուսանի աչքերէն շատ հեռո՛ւ...

ՀԵՂԻՆԱԿԸ

Այս առաւօտ երկնի մը տակ ասմագուն՝
Բացի՝ հովիւն առագաստներն իմ նաւին,
Զոր կայմով սէգ ու դրօշով յաղթածին՝
Կը գրաւէ՝ ծովին սիրտը երագուն:

Երկինք ու ծով իրար գրկած համբարար՝
Կը փսփսան գաղտնի բաներ իրարու,
Ուր իմ հոգին կասկածով մը ահարկու՝
Կը խարշափէ՝ տերեւի պէս հողմահար...:

Այլ մութ ամպեր կուգան պատե՛լ ամէն դի,
Ու յորդ տեղա՛լ փոքորկախառն անձրեւ .
Կը փալփիլի՝ օձ-կայծակ մ'ալ բոցաքեւ,
Ու փշալով նաւիս առջեւ կը ճայքի...:

Կը խորանա՛յ նաւիս նամբան՝ զերք չարիք,
Ու կը դառնայ կայմին դիրքը անորոշ .
Պատուելւո՛վ առագաստներն ու դրօշ՝
Նաւըս կ'ըլլա՛յ ալիքներուն խաղալիք...:

Այդ բաղին մէջ ես կը կանչեմ օգնութիւն .
 Բայց քանի՛ ինձ տուող չի կայ պատասխան՝
 Ինձ կը քուի՛ կեանքն աւելի սիրական,
 Ու առջի պէս կ'հաւտա՛մ Ուժի մը անհուն...:

Այդ անսպաս պատուհասին ես ընդդէմ
 Պի՛նդ կը կապեմ սուգաբեղը լանջքիս տակ,
 Ու հանելով նախ կողէն մի տախտակ,
 Զայն՝ իբրեւ քէ՛ յոյսով մը դեռ կը շարժեմ...:

Թափանշոյլ լուսնի մը տակ՝ այս գիշեր
 Կաթ-լնակը կը ծփծփա՛յ սիրայոյզ,
 Որուն մէջ մերկ՝ չֆնաղ աղջիկ մ'ալ մտեր՝
 Լոգանք կ'առնէ՛ ու կը սփռէ՛ չորս դին լոյս:

Ա՛յդ լոյսը գիս տնէն լնափ կը տանի,
 Ինչպէս երեք մոգերն Յիսուս – մանկան մօտ .
 Լո՛կ կը քալէ ինձ հետ շունըս խելացի,
 Ինձ հետ ճամբուն մէջ իսկ անել, տատասկոտ:

Լնակին կից վաղուց 'ի վեր ապրող վէս
 Ուռնում մը ետին զգոյշ ու անձայն
 Կը նստի՛մ ես՝ դարանակալ վագրի պէս,
 Աչերս յառած լուսնին, լնին, աղջըկան:

Հոս՝ բնութիւնն՝ որպէս անմահ մի նուագ,
 Կ'ընկերակցի՛ հրեշտակներուն սիրաձայն,
 Ու կը ծափե՛ն գեփիւռ, ալիք անապակ՝
 Առ 'ի պա՛շտում՝ լոգանք առնող աղջըկան:

Հոս՝ ի՛նչ երագֆ քեւեր կուտան հոգիիս,
Ի՛նչ երկինքներ ինձ կը ժպտին վարդի պէս.
Բայց ոգիներն է՞ր կը կապեն ծառին գիւ,
Որ քափ կուտամ, ու չե՛մ կրնար շարժիլ ես...:

Ու շունս արթուն՝ կը գոցէ իր աչերն արդ,
Գոգցես խալի, կա՛մ չի տոկայ տեսածին.
Մինչ իմ աչերս կը մնան բա՛ց ու անքարք,
Պիտ՝ մնա՛ն բա՛ց՝ տալէ վերջ շունչս ալ յետին...:

Ես չե՛մ դրժե՛ր իմ խոստումըս, ո՛չ երբեք,
Որ քեզ տուի՝ երկնի մը տակ ամպաքէկ.
Թէպէտ փոխան ջինջ աստեղաց ու լուսնի՝
Ամպեր եղան մեզի վկայ, հովանի:

Դեռ զիս կ'այրէ՛, ա՛խ, հըրեղէն սիւներով՝
Ա՛յն համբոյրը՝ որ ինձ տուիր հոգեթով,
Իբրեւ գըրաւ խոստումներո՛ւդ մեղրակաք՝
Ու պաշտումիդ գոհաբերո՛ւմն անարատ:

Մընացին լոկ երանաւէտ գիշերներ
Զընաշխարհիկ պատկերիդ հետ ինձ ընկեր,
Ուր կ'անհետի՛ն իմ ցաւերըս հոգետանջ՝
Էութեա՛նըդ մէջ սուգելով տարփալանջ...:

Բայց իցի՛ւ քէ անարշալոյս ըլլալին
Գիշերներն ա՛յդ խորհրդաւոր ու մըքին,
Որ չ'զգայի՝ բաժանումըդ քու ինձմէ,
Մեմութեանըս՝ արեւն ալ զիս չի՛ տանջէ...:

Կը տեսնե՛մ քեզ միշտ՝ առիմֆնող մութին մէջ,
Ինչպէս հիմա՛, այս մեծաւոր պահուս պերմ,
Որ կը դիւթե՛ս ժըպիտներով քու անուշ՝
Սիրտս ու հոգիս՝ վտարանդի ու անուժ....:

Միայն ավստ՛ս, որ քու ձայնըդ ինձ չի գար,
Կը վարանիս յիշե՛լ խօսքերդ անհամար.
Գուցէ մոռնաս, ու միշտ մինակ քողուս գիս,
Մինչ ես հատնի՛մ՝ հաւատարիմ խոստումիս....:

ԾԱՂՐԱՆՔԸ

Հոծ բազմութեան մ'ալիքները մեղքելով՝
Բոց նայուածք մը՝ եկաւ շանթե՛լ հոգին իմ.
Մենք իրարու անծանօթ եմք՝ կը խորհիմ,
Ի՞նչպէս մէկէն սիրտըս տարաւ սրտին քով:

Այդ նայուածքով մէկ կը թուէ՛ր զուարթուն,
Ու դիւթանքո՛ւմ հոգեհմայ մի կախարդ.
Արքայութեան պիտի՛ փոխէ, կ'ըսես արդ՝
Դժոխքներն իսկ քսումնասարսուռ ու անհուն:

Վերջալոյսի շողերն արծաթ ու ոսկի՝
Օրհնութեան պէս քափուած համակ իր վրայ՝
Կը գգուէի՛ն, կը խնկէի՛ն, ո՛հ, ներա
Խորան սի՛րտը, կանքեղ սէ՛րը պաշտելի:

Ա՛յս, ի՛նչ հմայք, ու ի՛նչ շնորհք բընաստուր,
Այս Հայ աղջկան հագաք երմէկ ու պարծանք.
Կը շըլանա՛յ ներա նայող մէն մի աչք,
Զի կը սփռէ՛ վառ աստղի լոյս, վարդի բոյր:

Ու ես տարուա՛ծ ներա մագնիս հըմայէին,
Իրմէ 'ի գատ ո՛չ ոք, ո՛չինչ կը տեսնեմ.
Թէեւ գիշերն իր ստուերով տխրադէմ՝
Զորս դին վաղո՛ւց տիրապետել է արդէն:

Յանկարծ քրքիջ մը զիս ցնցե՛ց ուժգնօրէն,
Ու շրջական ինձմէ խըլե՛ց նայուածքներ.
Ա՛յս, իմ տարուած միմակուքի՛ւնս կը ծաղրէր
Առուակ մը՝ որ կը քաւալէր շատ մօտէն:

Ա՛լ քանիցս քացի նոյն տեղն անձկագին՝
Տեսնե՛լ զնէ ու խնդրե՛լ սրտիս դեղ,
Բայց անվրէպ հանդիպեցա՛յ ամեն հեղ
Նո՛յն առուակի քարձաքրքիջ ծաղրանքին...:

ՄԵՌԱԾ ՍԷՐԸ

Զէի՛ն կարող զիս զգեսնել ո՛չ քաջեր,
Ո՛չ հերոսներ մեծահամբաւ՝ յաղթապանծ.
Ինկա՛յ սակայն ես պարտուած՝ կարեւիւր,
Հայ աղջըկան մ'աչերէն ծաւ, սրտախանձ...:

Մեր հայրենեաց բարդեաց ծանծաղ շուփն սակ
Նէ լո՛կ մի օր ինձ ժպտեցաւ սրտագին,
Ու աշտերո՛ւն մէջ իր կարմիր – սպիտակ՝
Մէյ–մէկ փոսիկ 'ի յայտ եկան բնածին:

Լո՛ւտ ու խոհուն նայուածքներով իր փարփառ՝
Մերք կը ժպտէր, մերք կը սուգէր լուսնի պէս,
Ու իր անբիծ սիրո՛ւ խոստմունք կը տեղար՝
Թէ չի՛ լիէր սիրոյ առջի ճայնն հրկէզ:

Մենք երկո՛ւքս ալ քէեւ տհաս, տարեկից,
Ու ենթակայ մեր ծնողաց բռնութեան,
Դարձեալ անո՛ւշ օրեր էին ռգելից,
Քանի՛ զիրար կը սիրէինք անսահման:

3448-2011

Մթին օրեր սակայն եկան բաժնե՛լ մեզ,
Զնե՛ տարին ինձմէ հեռու, շա՛տ հեռու,
Ու ես լեռներ, ձորեր ինկայ խենթի պէս,
Մի՛շտ յուսալիր ներա հետքը գտնելու:

Եւ կիսաձիւն հերօ՛ք գտայ հետքն ներա
Նոր կեանց մէջ՝ նորեկներու աղընքեր,
Ուր մոռնալով զիս, իր խոստումն առաջուայ,
Իր լանջքին տակ, ո՛հ, իմ սէրս մեռած էր...:

ԿՈՒԶԵՄ ԱՊՐԻԼ

Երէկ գիշեր կը բաղձայի՛ մեռնիլ ես՝
Ցաղթահարուած աշխարհի բարդ վշտերէն,
Այսօր սակայն գոյգ մը աչեր սիւսկէզ՝
Կը վառե՛ն իմ ապրելու տենջը նորէն:

Կ՛ուզե՛մ ապրիլ ու երգել սէրը կնոջ,
Որ չի նանչցած աշխարհի չարն ու բարին՝
Մտա՛ւ սիրտըս հիւրի մը պէս ինքնակոչ,
Մերթ խայքող իժ, մերթ հրեշտակ երկնային:

Աստուած, ինչո՞ւ այսօր չֆնաղ ցոյց տուիր
Մեր աչերուն՝ կի՛ն էակը տարփածին.
Է՞ր մաշուէինք ներս սիրոյն ՚ի խնդիր,
Ու խաբուէինք խաղերէն իր դիւային:

Աստուած, ինչո՞ւ կերտեցիր սա սիրանուշ
Կի՛ն էակը, ա՛խ, պատուհաս այրերու.
Ինչո՞ւ միայն ներս ձեռքը տուիր ոյժ՝
Զմեզ դժգոյս կա՛մ թէ դրախտ տանելու:

Այլ քողէ՛ք զիս սա կնոջ հետ միայնակ,
Որմէ կ'ուզեմ սնունդ առնե՛լ ու ապրի՛լ .
Առանց ներա կեանքս նաւ մ'է աննրագ,
Ու անհամար իղձերս աղի պէս անծիլ :

Հա՛ քողէ՛ք զիս ներա հետը միայնակ,
Քանի՛ աշօր ապրելու տենջն ես ունիմ .
Նէ քեւիս մէջ ու ես ներա բոյրին տակ՝
Պիտի՛ ծաղրենք մահն ու թիհը յիսերիմ . . . :

Մեր հին ժամուն մէկ անկիւնը խոսնակն՝
Ծունկի եկած՝ արտասուաթոր աչերով՝
Վարդ աղջիկ մը կ'աղօթէ՛ր լուռ՝ վշտագին,
Կեանքի յետին գթոտ ժպիտն հայցելով . . . :

Երեք օր վերջ բազմութիւն մը գլխահակ՝
Կը հետեւէր դագաղի մը վշտալի,
Որ կը տարուէր անլոյս փոսին, ո՛հ, հիմակ՝
Բեռնաւորուած զրկանքներով աշխարհի . . . :

Շիրմին վըրայ դեռ կը կարդար հաւատով
Տերուկ տէրտէրն՝ որ նէ հող էր՝ հող դառնայ,
Երբ անգուման երիտասարդ մը խռով՝
Եկաւ սարսե՛լ ողջ բազմութիւնը ներկայ :

— Բաղդիս մրուրն իջա՛ւ ճամբուս լուսաւէտ,
Խլելով շուտ՝ ինձմէ էական այս քնքուշ .
Ա՛յս, կ'աղաչե՛մ, զիս ալ դրէ՛ք ներա հետ
Այս մէկ փոսին մէջ՝ նեղ թէւ, բայց ամռ՛ւշ :

Խենթի նման կը սիրէի՛նք մենք զիրար,
Ի՛նչ որ տեսա՛ն ներս ծնողքն, ա՛յս, մի օր,
Եւ ուզեցի՛ն զնէ բռնի՝ անպասկառ՝
Տա՛լ ուրիշին՝ անսէր քէեւ, ունեւոր:

Նէ չի տոկա՛ց: Ահա՛ լքեց ամեն ինչ,
Լաց ու ծիծաղ, ամպ ու արեւ բովանդակ.
Առանց ներս, աշխարհն աւեր է ա՛լ ինձ,
Ու անոր մէջ վայոզ ե՛ս եմ մէն – միմակ....:

Բայց չե՛մ քողուր որ քեզ քաղեն հոս մենիկ,
Ու մոռացումն իբրեւ վերմակ վըրադ տան...
Ես իմ երգո՛վ հիմա քու մէջ, ո՛վ աղջիկ,
Պիտ՝ վառե՛մ նոր կեանք մը՝ տելող յաւիտեան:

Նորէն եկա՛ւ երազներուս առարկան՝
Զմրուխտ Մայիսն՝ ամիսներու քագուհին,
Բայց չի՛ բերաւ իմ կոչերուս պատասխան,
Անփոյթօրէն քողելով զիս վերստին՝
Յիշատակաց մոխիրներէն անբաժան....:

Նոյն Մայիսի առտուններէն, ո՛հ, մին էր,
Երբ հայրենի մրգաստանիս մէկ անկիւնն,
Կարկաչասահ պաղ աղբիւրին առընթեր,
Ու շուփն տակ սարքինային սիրասուն՝
Փքքեր էի՛ն ծով ծաղիկներ ու վարդեր:

Անամպ երկնի բիւրեղ եղեամն առտուան՝
Ողողե՛ր էր վարդ ու ծաղիկ կաքոգին,
Ու մի գեփիւռ փափկանկատ, մեղաճայն՝
Կը քափառե՛ր ու կը շոյե՛ր գարունին
Սփռած տուրքերն զմայլելի, դիւքական:

Պերճաբարբառ աղբիւրին մէջ այն առտու՝
կը լոգնայի՛ն գոյգ մ'աղանի ձիւնաքոյր,
Ու հագար մէկ խաղով – նագով սիրարկու՝
կը սարսէի՛ն շատրուանին երգն ու ջուր,
Անոր մէջէն իրենց պատկե՛րն առնելու:

Խուն ինչ անդին ռսկեմամուկ մի քիթեռ
Ման կուգար ա՛յն ծաղիկներու վրայով,
Ուր ժրաջան մեղուն մեղըր կը փաղէ՛ր,
Ուր կը նախրէ՛ր սիրուն սոխակն հոգեքով,
Ճըկ–նըկալով ծաղկած յուսոյ բոց երգեր:

Բնութեան այդ գարքնած պահուն մի աղջիկ՝
իր գիրգ սեռին գեղեցկութեամբն օժտուած՝
Դուրս էր եկե՛ր ձիւն գոգնոցով՝ գերք շողիկ,
Քաղելու՛ իր փնփուշ մատամբն նորաբաց
Կեանքի բաղձանք, սիրոյ նշան՝ վարդ, ծաղիկ:

Այլ սոխակն իր աչուկներով պնըլտուն՝
կը հետեւէ՛ր մէն մի շարժման աղջըկան,
Որուն ծաղկանց հպումները հէֆ քոչնոյն
Մատղաշ հոգին արիւնեցին, ո՛հ, ա՛յնքան,
Որ հեծկլտաց երգ մը անէ՛ծֆ ու արիւն...:

— Ամբան արեւ, աշնան փամի, ձմրան ձիւն,
Կարգով անցա՛ն երազներուս ընդմիջէն,
Բայց չի կրցին շուֆ տալ անոնց ոչ մէկուն,
Քանի՛ պիտ՝ գար Մայիսն արծաթ՝ լուսեղէն:

Ու Այն եկա՛ւ դալարներով զգեցած,
Եկա՛ւ բաշխել յոյս ու արեւ աշխարհին.
Գոգցես նստէր ամենուրեք մի Աստուած՝
Սահմանագերծ բարիքներով երկնային:

Բայց դուն անգո՛ւք, անգո՛ւք աղջիկն այսօրուան,
Ո՞վ քեզ այստեղ դրկեց իրրեւ պատուհան,
Որ փշրեցիր, ա՛խ, փշրեցիր անվարան՝
Ամիսներով շոյած ի՛մ իդձն ու երազ:

Թող փշուռի՝ ֆու երագդ ալ, ո՛վ աղջիկ,
Տեսնելով ֆու տարիներով սպասած
Ու խենթի պէս սիրած տղադ այլոց գիրկ...:

ԳԹՈՒԹԻՒՆ

Զգեսմեցի՛ր, անգո՛ւք, զիս՝
Քու այտերով վարդագեղ,
Որոնց հպումը շրթնիս,
Ա՛լս, տեսնէի՛ ես մէկ հեղ:

Ա՛լս, տեսնէի՛ գֆեզ լոկ
Թեւերուս մէջ մէ՛կ անգամ.
Տե՛ս ֆու առջեւ ծնկաչոֆ
Պատառ մը սէր կը մուրամ:

Քու այդ սիրով խնկաւտ՝
Ահա՛ կ'իջնեմ ես 'ի հող.
Վերջին պահուս դրկէ՛ գէթ՝
Նայուածֆ մ'ինծի գթացող...:

ԿԸ ՆԵՐԵՄ ՔԵԶ

Թարթիչներէդ հիմակ շիք – շիք կ'իյնա՛ն վար՝
Սրտապարոյր գղջումի դառն հատիկներ.
Առանց անոնց գուցէ հոգիդ՝ մշտավառ
Կրակներո՛վ, հրդէհներո՛վ պիտ' այրէր...:

Երբ կը նստի մեր սարերուն մութն անհեղ,
Ու կը վառին երկնի ջահերն անհամար,
Ես կը վագե՛մ խելակորոյս դէպ՝ այնտեղ,
Ուր ամեն ցայց կը տեսնէի՛նք մենք զիրար:

Գիշերներու խորհրդաւոր մէկ պահուն՝
Օրուան վերջին ջուրը տանել կեղծելով՝
Սափորն ուտիդ՝ կը դիմէիր կարկաչուն
Աղբերակին, որ լոյս կ'երգէր մարգաց ֆով:

Այդ մշտաբաղձ աղբիւրին մէջ կը սառէ՛ր
Ջուրով լցած աղուոր սափորդ բրդեղէն,
Ու հայրենի անուշաբոյր գոլ հովեր
Զէի՛ն յոգներ մագերուդ հետ խաղալէն:

Մագերդ՝ սամոյր ու հասակիդ պէս երկար՝
Հիւսկէն – հիւսկէն կը կախուէի՛ն համօրէն՝
Սէգ ուսերէդ ու նրբագեղ մէջքէդ վար՝
Գիսաստղի պէս դիւթիչ մօտէն – հեռուէն:

Յօնքերդ՝ սեւ՝ որպէս ածուխը ձրթի,
Կը կանչէի՛ն բուռի սիրտն իրենց քով,
Ուր հանճարեղ Մէկը վաղուց իր ձեռքի
Ամբողջ հնարքն 'ի գործ դրե՛ր էր խանդով:

Աչերդ՝ իբրեւ սիրոյ անշէջ փարոսներ,
Մութին մէջէն կը ցցուէին յաղթական.
Սեւ ու ծփուն քարթիչներդ ալ՝ հրաւէր
Կը կարդայի՛ն սիրոյ ծարաւ մարդկութեան:

Այտերդ՝ համակ վարդ ու շուշան մեղրալից,
Իրենց վրայ կը գամէի՛ն շրթներն իմ,
Բայց քու լեզուն ժանտ չարութեան դաշնակից՝
Զէ՛ր գթար ա՛յն անցնող ժամուց մտերիմ...:

Միայն մարմար լանջքդ ուժգին կ'որոտար,
Սպառնալով զոյգ բլրակներն հիմնովին
Կործե՛լ հովտին մէջ ա՛յն ազնիւ՝ բարեբար,
Ուր անարեւ՝ սիրուն ծաղկունք կը փթթին...:

Նոյն հովտին մէջ հոգեգրաւ՝ կախարդիչ,
Կը տենջայի՛ աշխոյժ մեղու մ'ըլլալ ես,
Ու կենսաբոյր ծաղիկներէդ մէյ – մէկ քիչ
Հիւթ ծծելով՝ սթափէի՛ ցնորքէս...:

Կը տենջայի՛ ըլլալ սոխակ մը երգող,
Ու խանդավառ ուստոստումով մշտական
Գեղգեղէի՛ քու ա՛յն հովտին մէջ շէնշող,
Ուր կը ծնի ու կը մեռնի լոյսն օրուան...:

Յա՛յնժամ դուն ալ ժպիտներով համակիր՝
Կ'արծարծէի՛ր տենջանքներս իմ անթիւ,
Որ հովանի քեւերուդ մէջ՝ տարագիր
Հոգիս ալ տալ պատրաստ էի՛ ցայգ ու տիւ:

Բայց խաբուե՛ր եմ, զի լեցցիր զիս մի օր,
Ու սիրեցիր ուրիշ մէկը ինծի տեղ.
Թէպէտ ընդհուպ դուն քեզ գտար վիրաւոր՝
Կեղծ սէրէ մը՝ ա՛յնքան փայլուն՝ շփահեղ...:

Արդ կը զղջաս ու կ'արտասուես դառնօրէն՝
Ո՛վ իմ հին սէր՝ կանուխ քաղուած հոգիէս.
Ու ես դիւք-ուա՛ծ քու այդ բիւրեղ արցունքէն՝
Կը ներեմ քեզ ու կը սիրեմ առջի պէս:

ԳԻՆԻՒՆ ԵՐԳԸ

Լեցո՛ւր, աղջի՛կ, կանաչ փարշէդ,
Լեցո՛ւր գինին բաժակիս մէջ.
Թո՛ղ այս գիշեր աստղերու հետ
Արթուն տոկանք ցաւին անկերջ:

Լեցո՛ւր գինին հին օրերու,
Լեցո՛ւր, խմեմ մինչ առաւօտ.
Սիրտս կ'այրի՛ սրտէդ հեռու,
Լուր ունեցի՛ր, մտի՛ր ինձ մօտ:

Թեւերդ վզիս շղթայ ըլլէ՛,
—Այդ քեւերը ձիւն — հովանի.
Թո՛ղ քաւշանայ խիղճդ քարէ,
Տո՛ւր ինձ համբոյր մ'յամուն լուսնի,

Որ կը քարքէ, տե՛ս, մեր վերեւ,
Որպէս վկայ, որպէս նրազ.
Հոգիս կ'հալի՛ նագիդ առջեւ,
Կոյսի նագե՛ր, ի՛նչ անուշակ:

Ա՛խ, մի՛ կենար, գինի լեցո՛ւր,
Հա՛ լեցուր քու հինայ ձեռքով .
Դուն ալ ինձ հետ խմե՛ք կուշտ – կուռ,
Մինչեւ իյնանք մե՛նք քովէ–քով :

Ու մի սոսկար բամբասանքէ,
—Մեզ տեսնողներ կուտան երնէկ .
Թէ քշնամին ուսմբ մեզ նետէ,
—Մի՛ երկնչիր, չե՛նք մեռնիր մե՛նք :

ԶԻՍ ՀՈՂԻՆ ՏԱՅԻՆ

Այս տարի լաւ արօտ կայ,
Անապատին մէջ խոտ կայ .
Ես աղջիկ մը սիրեցի,
Ասոր մէջ ի՞նչ ամօք կայ :

Լնակին ջուրը տաք է,
Շուշանին բոյրը տաք է .
Աղջիկ, ես քեզ սիրեցի,
Ա՛հ, քու համբոյրը տաք է :

Ամեն կողմ երբ գայ ձիւնը,
Թռչնիկը խոկայ բոյնը .
Ես քս օձի պէս չար է,
Իր քով պատրա՛ստ կայ քոյնը :

Ես քս քողուց զիս մի օր,
Գիր մը դրկեց ինձի՛ որ
Յիշելով միշտ իմ սէրը՝
Զ՛պ՛տի դիմէ սէրի նոր :

Սակայն մոռցար զիս, աղջիկ,
Ո՛վ սէրը հրկիզ աղջիկ.
Ես քեզ համար կը մեռնիմ,
Տակաւ գուք չ'ունի՞ս, աղջիկ:

Բարեւս շողին տային,
Համբոյրս ցօղին տային.
Քեզ գրկէի մէկ օր գէթ՝
Վե՛րջը զիս հողին տային...:

ՀԻՆԱՆ ԻՐ ԶԵՌՔԸ ՄՆԱՅ

Սալոր մ'ունիմ կանանչ է,
մէկը ինծի կը կանչէ.
Ես այդ ձայնին չե՛մ երբար,
Նէ իմ սիրած եարս չէ՛:

Ծիրան ունիմ հասունկէկ,
Եարիս տանել ինձ քողէ՛ք.
Եօքը տարի սիրտ տուի,
Դեռ մէկ պագ տուաւ երէկ:

Խնձոր մ'ունիմ, դէ՛ նայիր,
Աղջի՛կ, քշիդ պէս կարմիր.
Նշան պիտ' տամ գայն քեզի,
Ե՛կ շրթներդ բերնիս դիր:

Ունիմ կողով մը կեռաս,
Քեզի նուէր բերեմ այս,
Որ գիշերը չի՛ քնես,
Ու ձեր դո՛ւռը ինձ բանաս:

Փունջ մը դալար՝ վարդ ունիմ,
Զայն պիտի տամ եարիս իմ.
Մենք խոստացանք փոխն 'ի փոխ
Սիրե՛լ գիրար մինչ շիրիմ:

Բայց քէ խոստումն իր մոռնայ,
Սիրէ ուրիշ մ'իմ վրայ,
Ա՛յս, այն օրէն, այն օրէն
Հինան իր ձե՛ռքը մնայ....:

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ

Ուրուականի պէս կը ցցուի՛ն աչերուս՝
Իմ մանկութեան անո՛ւշ օրեր որ անցան.
Անհետացա՛ն ինձմէ երազ, սէր ու յոյս,
Թողելո՛ւլ զիս ծով ցաւերու մէջ անձայն....:

Այսպէ՛ս լեռած հին օրերէս սիրապանծ,
Աստղս աղօտ, շուրջս անապատ գտայ ես.
Թէեւ հիմա՛ շող մը սրտէս ներս ինկած՝
Ետ կը կանչէ՛ իմ անցեալը՝ մոգի պէս:

Ա՛յս, ո՞ւր քոռն այն օրերը ցանկալի,
Որ կ'արտասուէ՛ հոգիս անոնց ետեւէն.
Ա՛յս, ո՞ւր մնաց իմ վեհանուշ հայրենի
Վարդն ու բոյրը, շողն ու ցօղը լուսեղէն:

Հո՛ն ամեն ինչ երանութիւն կ'երգէին,
Երանութիւն ու օրհնութիւն անհամար,
Ու ես դիւքուած այդ բոլորէն կենսածին՝
Կը տենջայի սիրե՛լ միշտ մարդն ու աշխարհ:

Կը տենջայի՛ կրակաչուի աստղերէն,
Կա՛մ շողերէն առաւօտեան արեւին՝
Թեւեր առած՝ սլանայի՛ վեճօրէն՝
Դէպի կղզին՝ երազներու քանկագին:

Հոն՝ վառ ջահ մը ազատութեան ցանկալի՝
Գիշեր – ցորեկ լոյս կը բաժնէ՛ր ամենքին,
Ու ցոյց կուտա՛ր հայելոյն մէջ անալի՝
Բաղդն աշխարհի ու երազներն երկնային:

Գաղտագողի անո՛ւշ ձայն մը կայ յաւէտ,
Որ կը լսէ միա՛յն հոգին զգայուն.
Սիրտն ալ ընդհուպ կը դաշնակցի՛ անոր հետ՝
Տրոփներով իր դիւրեւագործ, մշտաբար:

Կին մը՝ անքեւ հրեշտակի պէս՝ այդ գիշեր՝
Գլխէն մինչ ռոֆ հագուած աստղի լոյսեր վառ,
Ու խաւարի սարսափներէն անվեհեր՝
Կ'սպասէ՛ր հոն՝ մէկի մը՝ որ պիտի գար:

Կ'սպասէր հոն՝ ամեն գիշեր շարունակ,
Աստղերու պէս թէ՛ ճշդապահ, թէ՛ անփուն.
Սկիւհ սիրտն ու մասունք սէրն ալ աստեղց տակ
Կը հատնէի՛ն իր սիրածի լուռ նամբուն:

Կին էակը կը նկարուի՛ սիրոյ մէջ՝
Որպէս համակ բոց ու սարսուռ տենջերու,
Որ հոգեկան արձագանգներ ելեւէջ՝
Մագնիս ուժով մեզ կը կապէ՛ն իրարու:

Արդ լսելով ներա սրտէն տրոփներ,
Փափուկ սրտէն այդ՝ բռնկած, սիրավառ,
Որ զիս թովե՛ց իր հմայֆով գերիվեր,
Ես խօ՛սք կուտամ պաշտել զնէ անդադար:

Ա՛յս, այն կինը, միայն զնէ, եղակի,
Որուն բոցուտ նայուածքներէն կարելէր՝
Ես կը հալիմ ու կը մաշիմ, ե՛ս կարի,
Ու ինծի հետ կենսածրար իմ յոյսեր:

Ներա հոգիին՝ որպէս լապտեր մոգական,
Կը գրաւէ՝ սիրտն ու սէրը բոլորին,
Ու աշխարհի գեղեցկութեան մէջ միայն՝
Յո՛յց կուտայ իր դէմքը չճնաղ՝ գերք լուսին:

Ո՛հ, նագելի՛, դո՛ւն ինձ պարգեւ երկնային,
Դո՛ւն ովասիս՝ այրած հոգւոյս զով տալու.
Քեւ պիտո՛ւ դառնա՛ն հին երազներս քանկագին,
Ու խայտանքներն իմ մանկական օրերու:

Այս ի՞նչ էակ ու ի՞նչ պատկեր դիւքական,
Որուն անուշ ու սիրավառ նայուածքով՝
Ինձմէ համակ կ'անհետի՛ն ցաւքն հոգեհան,
Ճամբայ տալով ներս սիրոյն սրտիս բով:

Արդ ես կանգնած մի անծանօթ ծովեզերք՝
Դեռ կը դիտե՛մ կարօտահիւծ աչերով՝
Իմ ցանկութեան խոյանքներուն նաւաբեկ,
Որ կը գնան գտնե՛լ Հայոց հողն ու ծով:

Մինչ արեւը կը խոնարհի մայրամուտ,
Որուն նուաղ ճանաչները արդ մեկնող՝
Ինձ կը յանձնեն կնոջ ձայն մը ա՛յնքան զուտ,
Որ մերք լաց է ու մերք ծիծաղ փոխն ի փոխ:

Ա՛յս, երա՛նի անոր, որ սէրն հոգեհալ՝
Մուտ չէ՛ գործեր իր սրտէն ներս մէկ բալէ.
Կա՛մ երա՛նի անոր, որ գէթ կրնայ լալ,
Ու արցունքով կապար վիշտն իր կը հալէ:

Այժմ ո՞ւր էք իմ մտերիմ արցունքներ,
Ինչո՞ւ այսօր չէք յորդիր, ա՛յս, գետի պէս.
Միքէ՞օ չորցաւ ձեր ակն այնքան զովաբեր,
Որ ա՛լ չէք գար հուրը տանիլ հոգիէս:

Ա՛յս, երա՛նի քէ աչերէս չ'իյնար վար՝
Խորհրդաւոր լաքագոյրը աշխարհի,
Ու իմ սրտիս միշտ անծանօթ քո՛ղ մնար՝
Վիշապ սէրը՝ խայքումներով քունալի:

Բայց ամեն ինչ, անգամ վիշտը սրտաբեկ՝
Արգելի մը չէ՝ ծաղկող սէրին բոցանուշ,
Ինչպէս վարդի բուրման արգելի չէ՝ երբէ՛ք՝
Անոր քովի ժանտ չարութեան տուրքը — փուշ:

Ա՛յս, կը լսեմ ես տակաւին այն կնոջ
Ծանօթ երգը՝ գիրգ սրտերու հետ խաղցող,
Ու իմ հոգիս աշնան քերթի պէս դողդոջ՝
Կ'երագէ՛ իր ասպրած գարնան շաղն ու շող:

Հա՛, ներա ետտ մենք երջանիկ իրարմով՝
Զէի՛նք յոգնեք յոյս ցանելէ օրն 'ի բուն.
Նէ իմ սիրոյս, ես իր գեղույն մէջ գիւնով՝
Կեանքը չ'ունէ՛ք մեզի համար դառնութիւն:

Այլ մեր այնքան երջանկութեան քանկագին՝
Նախանձեցա՛ն ամբողջ աշխարհ ու Աստուած.
Մահը եկաւ զնէ տանի՛վ վերստին
Դէպի երկինք, արշալոյս մը հոս չ'ապրած:

Մենք ներա հետ երկո՛ւքս էինք երջանիկ,
Բայց դժբաղդը, ափսո՛ս, միա՛յն եղայ ես.
Մահու նման լոեցին երգս ու սրինգ՝
Երբ գրկուեցայ իմ առաջին սիրածէս:

Լո՛կ մնաց այս աշխարհին մէջ վշտեղէն՝
Ներա շուքը՝ որպէս փառքի լուռ արձան,
Որպէս մեզի ժառանգութիւն Ադամէն՝
Կին սիրելու անգո՛ւսպ բոցը ցանկութեան:

Ա՛յս, աչքկապուկ մեռաւ վարդն իմ լուսեղէն՝
Դեռ չի գգուած եղեամէն մէկ առաւօտ.
Հիւծի՛լ եղաւ իմ բաժինս այն օրէն,
Ու ապագան յաւէտ մնաց անծանօթ...:

Այսպէ՛ս կ'անցնի տարիներու կուռ շղթան,
Թողելով իր ետին գէրօ ու սարսափ.
Այս աշխարհն է փշէ հիւսուած մի որբան,
Որուն մէջ մարդ պիտի՛ մեռնի անխուսափ...:

Բայց ա՛յն կինը դեռ շուֆիս պէս անբաժան՝
Ինձ հետ կուգա՛յ, ուր որ երբամ ցայգ ու տիւ .
Նէ մերք ամպրոպ՝ հովէն, ծովէն յաղթական,
Մերք պարտուա՛ծ՝ յանցանքներէն իր անթիւ . . . :

Մինչ ես կեանքի ալիքներուն դէմ, ո՛հ, դեռ
Կռիւ կուտա՛մ իմ նաւակով յուսակէզ,
Որմէ քէեւ կը փշրի՛ն մերք առադանք՝
Ինքնավստահ պարծենկոտի խօսքին պէս . . . :

Ու կը բաղձա՛մ մինակ մնալ վշտիս հետ,
Վիշտ մը որ՝ ո՛չ կշիռ ունի, ո՛չ սահման,
Որուն շոգին՝ ալիքներու պէս վէտ – վէտ՝
Թարթիչներէս քո՛ղ վար կախուի մշտական . . . :

Ես դեռ տղայ ու քիթեռնի պէս աշխոյժ,
Դեռ չի՛ փութած կարմիր ծաղիկ մը քեւիս,
Դեռ չի՛ գրկած երագներէս մին քնքուշ,
Ինչո՞ւ սիրոյ շիրմին առջեւ դրին զիս . . . :

Ինչո՞ւ սիրտս արիւնեցին այսօր շուտ,
Ինչո՞ւ վիշտը նամբայ չի տար պոռկումիս .
Ես կ'անհիծե՛մ հիմա աշխարհն այս անգութ,
Ինչո՞ւ մին չիֆ մեղադրող, պատժող զիս . . . :

Ա՛յս, վիշտ բերաւ գիտակցութիւնն ինձ իր հետ,
Ու իմ ազատ խոհերս դբաւ լախտի տակ .
Ես այն օրէն փափաքեցայ մեռնի՛լ գէր,
Բայց խո՛յս տուաւ մահն ալ ինձմէ շարունակ . . . :

Սփոփանքի ո՛չինչ մնաց ինծի մօտ,
Ո՛չ մանկութիւն, ո՛չ հայրենիք, ո՛չ ալ սէր .
Այսպէս՝ անոնք քողուցին զիս այս ծանօթ
Ունայնութեան զարդ աշխարհին մէջ անտէր . . . :

Այժմ չ'ունի կեանքն իսկ հմայք ինձ համար,
Ո՛չ ալ առջի բաղձանքները ես ունիմ .
Ես կը բաղձա՛մ արդ գտնել չորս դիս խաւար,
Ու լուրքեան ծոցին մէ՛ջ ինձ մէկ շիրիմ . . . :

Այլ այն կիներ որ լուկ առտու մ'իբ սիրով
Վարդի նման հոգիս բացաւ աշխարհին,
Ես կը գտնեմ գնէ դարձեալ սրտիս քով,
Թէեւ վաղուց նէ քողուց զիս առանձին...:

Ես կը գտնեմ ներա սէրը սրտիս քով՝
Ուշագրաւ լապտերի պէս մոգական.
Ես կը մեռնիմ, բայց Ան կ'ապրի՝ հաւատքով,
Թէ առտու մը աշխարհ պիտ' գայ պաշտե՛լ գայն...:

ՀԱՅԵԼԻՆ

Սեղանի մը առջեւ նստած առանձին՝
Կ'ըմպեմ գինին, Խայեամին պէս, սիրայոյզ,
Ու դիտելով իմ դէմ դրուած հայելին՝
Կը դարձնեմ համրիչն ապրած օրերուս:

Որբանս կալս իմ հայրենի առիճէն,
Զոր կ'օրօրեմ մայրս անուշ երգերով,
Ու անոր մէջ ես երագիւժ լուսեղէն՝
Կը ժպտիմ միշտ հրեշտակներուն հոգեքով:

Այլ կը վազեմ մեր այգիին մէջ դալար,
Զեռք ձգելու ոսկի քիթեռ ու ցարգիս.
Ո՛չ կը յոգնիմ, ո՛չ կ'զգամ ցայգն ու խաւար՝
Մինչեւ չ'հասնի մօրս կանչը ականջիս:

Ապա կ'երթամ հերկե՛լ դաշտերն հայրենի,
Ու սերմանե՛լ հատ – հատ երագ հոգիէս.
Բայց իմ աշխոյժ եզրս մէկէն կը կ'փի,
Ու առաջին ակօսն իսկ կը մնայ կէս...:

Ապա մի սեւ աչօք աղջկան կուտա՛մ սէր,
Որ կը ժպտի՛ գետի մ'անդի ափէն ինձ .
Մեզ օղակող կամուրջն քէեւ վաղուց վեր
Փռ'ւլ է եկեր անդնդոց մէջ մթալից :

Ապա կուգամ օտար աշխարհ (ոչ կամաւ) ,
Ո՛չ ոք ինձ հետ, ո՛չ ոք՝ սրտիս սիրածէն,
Ուր անծանօթ ծառեր գարնան մէջ տակաւ
Հասակէս վար չո՛ր տերեւներ կը քափեն :

Հոս՝ կոնծելով վերջին ումպը բաժակիս՝
Զեռֆս կ'առնում հայելին իմ դիմացի,
Բայց պատկերն իմ կ'ահաբեկէ ա՛յնքան զիս,
Որ հայելին ձեռքէս կ'իյնայ՝ կը կոտրի... :

ԴԷՊԻ ՏՆԱԿՍ

Ես կը վազե՛մ հիմակ շաղէ մը դժնէ՛
Դէպի տնակս հայրենի,
Որուն առջեւ տնկած վարդս չորցեր է,
Փռ'ւշը ինծի կը նայի... :

Արշալոյս էր երբ մեկնեցայ ես տնէն,
Ու կը դառնամ ուշ գիշեր .
Դռները գոց, լ՛ անհոգ մարդիկ կը նիրհեն,
Վախնամ հայրս ինձ ծեծէր :

Պատուհանէն նե՛րս կը նայիմ ես հիմա,
— Հայրս է պատկեր քաց աչքով .
Մայրս ալ նստեր լո՛իկ Սաղմոս կը կարդայ
Տակաւ քարթող լամբին ֆով :

Ես կը ձայնեմ մօրս, որ դուռը բանայ,
Ու իր որդին ներս առնէ .
Բայց նէ յանկարծ մարե՛ց լամբը, ու զիս, ա՛հ,
Թողո՛ւց մութին մէջ դժնէ... :

Այդ մութին մէջ ես կը կանչեմ քարձաւայն՝
 Լա՛մբ ու մայրի՛կ պաշտելի.
Բայց ո՛չ լոյս կայ, ո՛չ ինձ տուող պատասխան,
 Գոգցես նոր խաղ մ'է ինծի...:

Երագածուփ հոգիս այդպէ՛ս կանչելէն՝
 Ա՛լ պարտասած՝ կը հեւայ.
Մինչ ընկերս գիս ցնցելո՛վ ուժգնօրէն՝
 Քա՛հ – քա՛հ խնդաց իմ վրայ...:

ԶԱՏԿԻՆ

Արշալոյսին հետ զարթնելով ես այսօր՝
Քուն ծնողքէս գաղտնի գացի՝ ծաղկաստան,
Ուր խնամոտ ձեռներո՛վ իմ անուշ հօր՝
Աներ էին ծաղկումս սիրուն, հոտեւան:

Օրուան համար սիրեցի լո՛կ մանիշակ,
Ու մեղուի պէս մէկէն – միւսին անցնելով
Հագի՛ւ կրցի կազմել մի փունջ կապուտակ,
Զա՛յն դնելու իմ ծնողաց քարձին քով:

Փնջիկն աղուոր՝ ձեռներուս մէջ պինդ բռնած,
Վազեցի՛ տուն քեւերով իմ ցանկութեան.
Բայց հոն տիրող ամայութիւն մը յանկարծ
Կոտրե՛ց հոգւոյս քոփչփները առտււան...:

Միտք մը միայն ոգեկոչե՛ց գիս խուն ինչ,
Թէ մերոնք ալ եկեղեցի գացեր են,
Ու կը դառնան շուտով ժպտով գրաւիչ,
Բերելով տուն մաս ու նշխար լուսեղէն:

Ու այդ մտքով քանի՜ ժամեր սահեցան,
Որ կը տեսնե՛մ մէկէն հիմա արեւին
Տժգոյն, հեւքոտ քառագայթներն իրիկուան,
Ու կ'սկսիմ չորս կողմ վազե՛լ լալագին...:

Երդակիցներ, ա՛խ, ինձ կուտան պատասխան,
Թէ տուն օրհնող տէրտէրն անգամ իրագեկ
Պատահածէն՝ ծնողաց իմ սիրական,
Զ'ուզեց մտնե՛լ մեր տան շեմքէն ներս երբե՛ք...:

Ի՞նչ էր արդեօք իմ ծնողքին պատահած,
Որ գրկեցի՛ն այսօր ալ զիս քաղձանքէս.
Բուրվառին մէջ կնդրուկն անուշ գո՛ւր մ'իսաց,
Մ'իսա՛ց 'ի գուր՝ սէր ու կարօտ՝ սրտիս պէս...:

Ես հաւտալով վերադարձի, յարութեան,
Դեռ կ'սպասե՛մ ցաւին, վշտին տոկալով.
Բայց չի՛ տոկաց մանիշակէ փնջիկն այն,
Ու խամրեցա՛ւ ձեռներուս մէջ, սրտիս քով...:

ՄՕՐ ՄԸ

Մա՛յր իմ անուշ, ա՛հ, մի՛ քողուր, մի՛ քողուր
Զիս այս կեանքին խաբեպատիր ու անուր.
Տա՛ր որդիդ ալ բիւր իղձերովն քեզի հետ
Երանութեան շաւղներէ՛ն լուսաւէտ...:

Ա՛խ, քող լինի գէթ մի վայրիկ որ ժպտիս
Քու հէ՛ք որդւոյդ տրտմաքալսիծ ու հրկիզ,
Որ ակնապիշ քու պատկերիդ է յառած՝
Անցեալիդ վեհ, անուշ օրե՛րն անմոռաց...:

Յիշատակդ, մա՛յր, կը շողայ իմ դիմաց,
Որպէս բիւրեղ ակնախտիտ՝ լուսապանծ,
Ու կը դիւթէ՛ հոգիս անքեւ, վշտակեզ
Որուն տակաւ, ա՛խ, չե՛մ կրնար հասնիլ ես...:

Ռպէ՛ մը արդ քո՛ղ ըլլայի քեզի քով,
Ու սիրուէի՛ քու մայրական գգուանքով,
Որ վաղաքուրմ ծաղկունք դարձեալ փթթէի՛ն
Թաղարիս մէջ՝ այսպէս խոպան, վշտառին...:

Իդձերս բիւր՝ ալլ անարեւ կը խամրին՝
Քեզմէ անջատ, մա՛յր իմ անուշ, քանկագին.
Հոգիս կ'հալի՝ մեղրամոմի մը նման՝
Անքարք աչօ՛ք գեղ յառած մշտական...:

Մի՛ քողուր, մա՛յր, սիրտս ա՛յսպէս անմշակ,
Ու անսփոփ դժխեմ օտար երկնի տակ.
Կը բաւէ՝ տաս ինծի լո՛կ մի վարդեփունջ,
Ուր սոխակներ գան երգել նոր – նոր գարունք...:

ՔՐՈԶ ՄԸ

Գրկէ՛, քոյրի՛կ, ու առջի պէս գգուէ՛ գայն,
Քու եղբայրդ հարագատ,
Որ այսօր քեզ այցի, ուխտի եկեր է,
Բարախոսմով խանդակաք:

Գրկէ՛, քոյրիկ, ու առջի պէս գգուէ՛ գայն,
Որ ամաչեն, ապշին քո՛ղ՝
Վերմակն հողէ, քարն անգգայ, ո՛հ, այնքան
Զիգ տարիներ քեզ ծածկող...:

Թո՛ղ գրկիդ մէջ մոռնամ գրկանքն հոգեհատ՝
Աշխարհին այս արիւնէ,
Որ մօրմէ ետք՝ լոկ քոյրն անո՛ւշ՝ հարագատ,
Եղբօր վիշտը կը բաժնէ:

Սակայն ինչո՞ւ երբեմնի քու սիրաշող
Աչերդ այսօր սառցային
Ցուրտ քմրութեա՛մք, ու խայտալո՛ւ անկարող՝
Եղբօրդ պիշ – պիշ կը նային...:

Միքէ՞ սուտ էր ա՛յն անցեալը մեղրաշաղ,
Որ ապրեք ենք միասին
Սուրբ հայրենի երդիքին տակ, ուր, աւա՛ղ,
Այսօր բուեր կը շրջին...:

Միքէ՞ սուտ էր վերջին խօսքդ յուսատու՝
Վերադարձի խոստումով,
Մինչ քեզ սիրողք բաժանումիդ ահարկու՝
Կ'արտասուէի՛ն մահնիդ քով...:

Եթէ սուտ էր ա՛յն բոլորը, այլ ինչո՞ւ
Յառիլ շաղիդ ակնդէտ.
Երթամ պատռե՛լ ֆոգքը զրկող դէմքերու՝
Զրկուածներու խումբին հետ...:

ԵՐԱՋՍ

Երագիս մէջ հայրս տեսա՛յ այս գիշեր
Իր ծանրաշուք հմայքով,
Որ առջի պէս բացած իր գիրկն ու քեւեր՝
Զիս կը կանչէ՛ր իրեն քով:

Երագիս մէջ մայրս տեսա՛յ այս գիշեր
Իր նայուածքով ինձ շեշտող՝
Թէ մօր սէրը Յունուարէն մինչ Դեկտեմբեր
Կը մնայ մի՛շտ անփոփոխ:

Երագիս մէջ քոյրս տեսա՛յ այս գիշեր
Երեց քոյրս բաղձալի,
Որ իմ վրաս իր հոգիէն կը քափէ՛ր
Խանդն ու գորովն անցեալի:

Երագիս մէջ եղբայրս տեսա՛յ այս գիշեր՝
Զեռքէ՛ս բռնած կաթնգին.
Ի՛նք կը փաղէր ինձ համար վարդ՝ որ փուշեր՝
Իմ մատներուս չի՛ դպչին:

Երագիս մէջ եարս տեսա՛յ այս գիշեր՝
Անգքօրէն մոռցած զիս,
Կը քըպըրտար քէեւ ներա մօտ՝ անտէր
Ու վիրաւոր իմ հոգիս...:

Երագիս մէջ տնակս տեսա՛յ այս գիշեր՝
Մուխը մարած, դուռը փակ.
Կողկողագին դեռ գուք ու լոյս կը հայցէ՛ր
Անցորդներէն շարունակ...:

Երագիս մէջ վիհ մը տեսա՛յ այս գիշեր,
Վիհ մը, օտար համօրէն,
Որուն շուքը վրաս կ'զգամ հիմա՛ դեռ,
Ա՛խ, զիս տանող դէպ՝ իրեն...:

ՀԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

Մոռայլ ա՛մպեր ամեն դիէն հեւ ՚ի հեւ՝
Վաղուց եկե՛ր ու ծածկե՛ր են մեր գերկին.
Զի՛ կայ զանոնք նեղքող կայծակ մ'հրաքեւ,
Այլ անշշուկ ձիւն կը տեղայ, ձիւն կը կրկին:

Ոչ մի բանի կարիք չի՛ կայ տան մէջ մեր,
Հայրս ծանօթ ապագային՝ անվարան
Դեռ արեւոտ օրերո՛ւն ներս դիպեր էր՝
Իրեններուն պաշարն ամբողջ ձմեռուան:

Ու հիմա՛ իր կազմով հսկայ՝ յաղքանդամ,
Բա՛րկ կրակին առջեւ մեզ իր շուրջ առած,
Կը պատմէ՛ մի հին պատմութիւն քաղցրահամ,
Մոռցնելո՛ւ մեզ անշոյ ձմեռն աղբն ու լաց:

Օնախն անգամ մի մեծ կոնդո՛վ մենք այսօր
Կաղանդե՛ր եմք՝ որպէս ամեն Յունուար մէկ,
Ու մայրիկս ալ կը բաժնէ՛ մեզ մրգեր չոր,
Մաղքեղով, ո՛հ, տարիներ բիւր ու աղէկ:

Վառուող կոնդին կայծերով լի ծուխն անհուն՝
Գնացֆով ծռյլ, այլ անհանդարտ շարունակ,
Մեր հայրենի բույսերիկէ՛ն սիրասուն՝
Կ'երթայ լուծուի՛լ ամպերուն մէ՛ջ խորյատակ:

Այդ սիրասուն բույսերիկէն՝ մէկ ալ տես՝
Վար կախուեցա՛ւ դգալնոց մը դատարկեկ,
Ու շտապով անհետացաւ՝ ոգու պէս,
Երբ հայրս անոր մէջ դրա՛ւ մի կաղանդչէֆ:

Ու այս օ՛րը մեզ կը դրդէ՛ մտածել,
Թէ վաղն ուշ չէ՛ իր տուրֆերով գեղեցիկ,
Ամպեր կ'երթան, կուգա՛յ արեւ ոսկեքել,
Կը հալի ձիւնն, ու կը բացուին վարդ, ծաղիկ:

Զմրուխտ Մայիսն իր երկնքով մանիշակ՝
Կուգայ սփռե՛լ բոյր ու ծիծաղ մեր չորս դին,
Ու դուրս բերե՛լ ձմրան մգլոտ յարկին տակ
Բանտուած սէ՛րն ու կարօ՛տը մարդկային:

Կարկաչասահ աղբիւրին փով կը սոնփա՛ն
Վարդ ու բաղեղ, շահասպրամ ու մեխակ,
Ու կը դառնա՛ն տար աշխարհէն յաղքական՝
Գարուն երգո՛ղ սիրուն ծիծառն ու սոխակ:

Մի հոգեկան սարսուռ սակայն ընդհատե՛ց
Երջանկալիք յիշատակին քելն ու լար,
Ու հիասքափ ներկայով այս վշտահեծ՝
Զիս գտայ, ո՛հ, դարձեա՛լ մենիկ ու վտար...:

Ա՛յս, ո՞ւր գացին, ո՞ւր պահուեցան այսփան շուտ,
Կ'որոնե՛մ արդ, ու կը կանչե՛մ խենթի պէս.
Բայց կը գուժէ՛ լուրքին մը պաղ, սառուտ,
Այն բոլորին անդարձ ա՛նցքը աշխարհէս...:

Այն բոլորին հետ գնայի քո՛ղ ես ալ,
Զախջախելո՛ւլ կեանքի պայֆարն ու մորմոֆ.
Ես չե՛մ ուզեր ոչ մէկ տարի նորածալ,
Քանի՛ չ'ունիմ ո՛չ հայրենիք, ո՛չ ծնողք...:

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐ

Աստ քաղեցի՛ն մի ցաւած
Սրտամաշ Հայ պատանի,
Ներհակ իր ծով փափաքաց՝
Վա՛ղ եկաւ մի սեւ քամի՝
Հոգին տանիլ՝ միգամած
Անդունդներո՛ւն անարփի...:

Նա չէ՛ր ցանկար ոչ երբեք
Մեռնիլ ա՛յսպէս տար երկիր
Անկողնի մէջ քեւաքեկ.
Այլ վշտակոծ լանջքն իր՝
Կ՛ուզէր դէմ տա՛լ տանկին սէգ՝
Մեր վրէժին ՚ի խնդիր:

Նա չ՛ուզեց ո՛չ արտասուք,
Ո՛չ վարդ, ծաղիկ՝ քարմ, դալար՝
Շիրմին վրայ իր անշուք.
Ուզեց լո՛կ վրէժն արդար՝
Հայրենիքին սեւասուգ,
Որ էանգչի ա՛ստ իր նշխար:

ՎՏԱՐԱՆԴԻՆ

Մարմարակուռ շիրիմներէն մեկուսի,
Շիրմաստանի շրջափակին առնքեր,
Մանուածապատ սէգերու գիրկն անարփի,
Շիրիմ մը կար, ափսո՛ս, մենիկ, անընկեր:

Անքարք աչօք յառած շիրմին այդ մենիկ,
Կ՛որոնէի՛ խաչ մը, վարդ մը իր վրան.
Բայց սեւ սարդեր մանուածներով դարձարձիկ
Ամեն դիէն ծածկեր էին վաղուց գայն:

Ես երկիւղած հարեցուքեամբ կ՛առնէի՝
Այդ հէք շիրմին մանուածներն ու մամուկներ,
Երբ գիս ցնցե՛ց ուժգին ձայն մը ահալի,
—Մեռեա՛լն էր ան, հողին մէջէն կը խօսէր:

— Մի՛, մի՛ հպիր իմ մանուածէ վերմակիս,
Մի՛ խռովեր անոր սարդերն ու մամուկ,
Որ ցայգ ու տիւ սփոփեցի՛ն սիրով զիս՝
Այս օտարի հողին մէջ ցուրտ ու տամուկ:

Բարեկամներ ու ծանօթներ զիս մոռցա՛ն,
Երբ հաւտացին թէ չենք տեսներ ա՛լ իրար.
Ու ես հիմա՝ ֆանջնալէ ետք ամեն բան,
Լի զգուսնիմ կ'ատեմ սեւ մարդն ու աշխարհ:

Ոսկի յոյսերս ու բաղձանքներս անհամար՝
Հետս իջա՛ն այս մութ՝ անել լիին մէջ,
Ուր սրտահեւ պիտ' սպասենք ընդ երկար՝
Վերադարձի՛ ու յարութեա՛ն օրուան պերն:

Այլ ի՛նչ դառն է խոնարհիլ ինձ՝ այս բաղդին,
— Հեռու չֆնաղ իմ հայրենի աշխարհէս,
Հեռո՛ւ իմ հարց շիրիմներէն քանկագին,
Վտարանդի՛, անկարեկի՛ց, վշտակէգ....:

Մեր աշխարհը ինձ չի՛ տուաւ ափ մը հող,
Ուր թաղէի՛ն հոգիս՝ իրմէ առնուած,
Ուր չ'զգայի՛ այսօր ալ նոյն դառնողոյ
Հին վշտերն ու պատրանքները լեռնամբարձ....:

ՄԱՐԻՆ

Վառ աստղերէն հոգի առած մի աղջիկ՝
Վարդի նման հազիւ բացած աչերն իր՝
Ինքզինք գտաւ փշերո՛ւ մէջ անոքիկ,
Ու անծանօթ երկնի մը տակ տարագիր....:

Իր սրտին մէջ որ սէրը նո՛ր կը ծաղկէր,
Կաթիլ — կաթիլ արիւն ծորաց այդ սրտէն,
Ու կարօտի հառաչներով կեանք — աւեր՝
Փշեց շունչը՝ իր գարնան մէջ համօրէն....:

Այլ հիմա լուռ հոգիներու վիին մէջ
Նէ չէ լռած. խորունկ — խորունկ կը տփայ,
Զի իր վերմակն եղաւ օտար հո՛ղը գէջ,
Ու երագներն անկայծ մոխիր իր վրայ....:

Իր վրայէն չ'անցնի՛ր գեփիւռ մ'արդ ծանօթ,
Որուն պատմէր անդրշիրմէն գաղտնիքներ,
Կա՛մ հովիւ մը չի՛ գար երգել իրեն մօտ,
Որ յաւիտեան քունը աչերն իր փակէր....:

Նէ կը տփա՛յ, բայց չի՛ խօսիր մէկին հետ,
Գոգցես իրեն քոյլ չե՛ն տար, կա՛մ ոխ մ՛ունի.
Ներա հոգին դեռ մի մեկնող չ՛եղա՛ւ գէք,
Որ մէն մի սիրտ անպատասխան չ՛աքիւնի...:

Լոկ կ'սփոփուի ա՛յս աղջիկը հողին տակ,
Որ տեղ մ՛ունի, ու ծնողքը իրեն քով
Կուգան այցի, սփռել ծաղիկ շարունակ՝
Օրօրոցէն մինչեւ շիրիմ մէ՛կ սիրով:

ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐՈՒՄ

Արդ է՞ր կ'ըլլաք փշուր – փշուր աչքիս դէմ՝
Ո՛վ զիս պատրող ոսկի յոյսեր, երագներ.
Չէ՞ք ճանաչեր որ նոյն անմեղ զոհըն եմ,
Ու խաղալիկ՝ երբեմնի մութ խաղին ձեր...:

Բնութեան քունդ հաշիշն ըմպե՛լ տուիք ինձ,
Ու զիս տարի՛ք ձեր ետեւէն ամեն տեղ.
Ինձ ցոյց տուի՛ք նոր երկինքներ աստղալից,
Ու ժպիտներ՝ աղջիկներէ լուսագեղ:

Բայց Հիւսիսի սառուտ փամին երբ զարկաւ
Կրակ մակտիս՝ ցնորքն ամբողջ տարտղնեց.
Յայնժամ ինչո՞ւ փախաք ինձմէ դուք կարգաւ՝
Ո՛վ վհուկ յոյս ու երագներ ա՛յնքան կեղծ:

Կարգի եկէ՛ք, ու ինձ հեղ մ՛ալ նայեցէ՛ք,
Հեղ մ՛ալ այսօր, որ ճանաչե՛նք մենք զիրար.
Դուք խաբեցիք ա՛յնքան ատեն հոգիս հէք,
Չոր հիմա սոսկ անէ՛ծք ունի ձեզ համար...:

ԼԱՄԲԻԿՍ

Մօրս արգանդէն ծնելէս վեր լամբիկ մի
Գլխուս վրայ կը քարքէ՛ ,
Ու իր տծգոյն լոյսով խարտե՛լ կը նզնի
Ժամանակը երկաթէ :

Բայց կը հատնի ահա՛ իւղը լամբիկիս ,
Ու կը խանձի՛ պատրոյզն իր .
Դաժան մութն ալ շուտով պիտ՛ գայ գտնել զիս
Երազներուս պէս մոխիր . . . :

ԱՌ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐՍ

Մահասփիւռ յոյժ ամպրոպները խլեցին
Քու դրօշն ու դալար դափնիդ յաղքածին ,
Ու դուն ինկար բիւր վերքերով շնչասպառ՝
Յաղքանակդ երգել իսպառ մռռացար . . . :

* * *

Ա՛յս , ցե՞րբ կրես սուգի շղարշ քու վրադ՝
Խաչելութեան գողգոթայէն անանջատ .
Պատառէ՛ գայն , որպէս հերոս մի տիտան ,
Ու քափուր քո՛ղ քու արիւնոտ գողգոթան . . . :

* * *

Լո՛ւռ ու խոհուն դէպի երկինք կը նայիս՝
Տեսնելու ա՛յն արշալոյսի շողն հրկիզ ,
Որ պիտի՛ գայ ոսկեգօծել քեզ մի օր ,
Ու ջիղերուդ տա՛լ խանդ , կորով , աւիւն նոր :

* * *

Աւերակներ հիմա չորս դիդ աուցուն՝
Կը ծաղրեն քեզ ու անցեալդ վեհ օրերուն ,
Որ գնացին անվերադարձ ու արագ ,
Թողելով քեզ , ո՛հ , միայնակ , գլխահակ . . . :

Թռիչքն՝ վեհ ու խոյանքն՝ յաղթական
Սլացա՛ր դուռն պարծանք բերել Հայութեան,
Բայց սեւ մարդոց սեւ դաւերէն վերք առած՝
Թաւազլոր ինկար գետին դուռն յանկարծ...:

* * *

Ինկար գետին մոնչելո՛ւ գերք կորին,
Ու ցնցելո՛ւ քեզ հետ հանուր Հայութիւն,
Աւերակներ եղան քեզի բնավայր,
Ուր Հայ որբին լացը առած չէ դադար...:

* * *

Ա՛լ բաւ սգաս, ելի՛ր ոտքի դուռն հիմա,
Ո՛ւ լքուած դրախտագեղ Մալաթիա.
Մենք հնի տեղ նորը կերտել ուխտեր ենք,
Սակայն հինը՝ գեղ մոռնալ՝ ո՛չ երբէք:

ՆՈՐ ՄԱԼԱԹԻՈՅ

Խոր գիշերի լռութեան մէջ աստղ մը վառ
Կ'ընկերանա՛յ որբ հոգւոյս,
Ու կը տանի՛ արդ գիս պարտէզ մը դալար,
Ուր ես երգեմ մինչեւ լոյս:

Ուր ձեռք կ'առնում վաղուց լռած տաւիղն իմ,
Որ ներկան ինձ հետ բաժնէ՛.
Կը բուրբուրին շուրջս դէմքեր մտերիմ,
Բայց դեռ երգս արիւն է...:

Ես կը հալիմ ա՛յնքան զգոյշ իմ տաւիղն,
Որ անցեալը չի՛ յուշէ,
— Զ'ատեմ մարդը, չ'ատեմ աշխարհն ալ կրկին՝
Հոգիս բռնկած վրէժ է...:

Հնչէ՛ տաւիղ՝ պարտէզին մէջ այս դալար,
Ուր նոր տնակս է կանգներ,
Որուն նիւթը բաղձանքս եղա՛ւ. աստղ մ'ալ վառ՝
Տուա՛ւ անոր լոյս ու սէր:

Տե՛ս՝ կը գալսրէ մէն մի քուփէն մէկ առխակ՝
Նոր տնակս օրհնելով .

Տե՛ս՝ կը պարեն Հայ աղջիկներ ու տղաք՝
Յարեալ կեանքէ մը գինով :

Տե՛ս՝ մամիկ մը կուտ կը ցանէ գորգլոտ՝
Իր հաւերուն , ափլորին .

Տե՛ս՝ ծերուկ մ'ալ կ'երկարէ աղ ու քարմ խոտ՝
Մայրդ գառան մօր ետին :

Տե՛ս՝ կը ծփան ոսկի հասկերն ցորենի՝
Ծլած՝ ցեղիս քրտինքով .

Տե՛ս՝ Հայ քերթողն ալ կ'երգէ սէր ու գինի՝
Աղբիւրին մօտ , վարդին քով :

Հնչէ՛ տաւիղ՝ նոր տնակիս երգ մը նոր ,
Յիշատակներ քո՛ղ յառնուն .

Տե՛ս՝ հեռու չէ փոխ – հատուցման ալ անմոռ՝
Մե՛ր երազած լոյս – առտուն :

ԿԱՐՕՏԻ ՅՈՅՁԵՐ

Հոգիս կ'այրի՛ արեւներով հրաշէկ՝
Այս անծանօթ ու անծպիտ երկնի տակ .
Բիւր իղձե՛րս ալ սարսուռով՝ մէկ առ մէկ՝
Աչացս առջեւ կը փշրուի՛ն յուսաբեկ ,
Պատրող , լեռն երազներու հանգունակ :

Աքլանքիկի մշտածածան լուրք՝ ալեաց
Խորհրդաւոր ծփունքներն արդ ինձ կուտան
Երգ մը սիրուն , սրտագրաւ ու խլուած
Մեր Սեւ Ծովի կռակներէն լեհապանծ ,
Ու չե՛մ զգար անցնիլը ողջ գիշերուան :

— Բա՛ւ փորեցիր մատներովդ օտար հող՝
Յիշատակի ծաղիկ մը հոն տնկելու .
Օտար հողը անգթօրէն քեզ պատրող՝
Տնկած ծաղկիդ կեանք չի՛ տար ոչ մէկ առտու . . . :

Բա՛ւ խլեցին օտար աստղեր աչքէդ լոյս,
Բա՛ւ մուրացիր օտարներէն սէր ու գուրք.
Հատնումներէդ, աւա՛ղ, ոչինչ եկաւ դուրս,
Բաց՝ի մագերդ արծաթուէլէն այդքան շուտ...:

Այժմ եկո՛ւր, փարի՛ր սրտիս դուն նորէն.
Սիրտ մը, որ շա՛տ արիւնեցին յամենուստ.
Թո՛ղ չ'արիւնի այսօր ալ քու կարօտէն՝
Քո՛ւ երկիրդ, ո՛վ սրտամաշ Հայ պանդուխտ...:»

Արշալոյսի բռնկումով՝ շուտափոյր
Ընդհատուեցա՛ւ երգն անուշիկ, դիւրական.
Դարձեալ հիմա՛ հոգիս կ'այրի բոցանիւք
Արեւներու ֆառանչներէն տար, անգուրք,
Բայց կ'սփոփուի՛մ յոյսով յաջորդ գիշերուան...:

ԲԱԺԱՆՄ ՈՒՆՔ

Բաժանումի դժնէտեսիլ օրերուս
Ստուերամած պատկերը ա՛րդ ինձ կուգայ,
Կ'ալեկոծի՛ հոգիս որպէս ծով մ'անլոյս,
Որ կը յորդի՛ բայց չի՛ կրնար քափուիլ դուրս,
Կ'արգիլէ՛ զինք շրջագիծը յարակայ:

Զմբան մաղձոտ ու ճանճրալի օրերուն
Ծնողքիս հետ սպասեցի՛նք անվարան՝
Մայիսն ու վարդ երջանկաբեր, սիրասուն,
Սոխակներու երգն անուշիկ, կեանք ժպտուն,
Ու առուակաց խոխոջմունքը մեղաճայն:

Եկա՛ւ գարունն ու հալեցա՛ւ ձիւնն համակ,
Երեսաբաց քողելով ծիլք ու մարգեր,
Ուր խանդագին լարե՛ց տաւիղն իր սոխակ՝
Գովերգելո՛ւ անուշաբոյր երկնի տակ՝
— Մայիսն ու վարդ, բնութեան սիրտն ու պատկեր:

Ա՛խ, ի՛նչ անգին ու գեղապանծ օրեր են՝
Ունենալ հայր, մայր, քոք, եղբարք, ազգականք,
Ու ողջունել մէ՛կտեղ գարուն մ'ոսկեղէն,
Հայրենի կոյս այգիներէ՛ն, դաշտերէ՛ն
Շնչելով օդ, աւիւն, կորով, սէր եւ կեանք:

Բայց չի՛ քողին ըմբռնել ա՛յն տարին մեզ,
Նախանձաւառ անգութ մարդիկ, մարդ գազա՛ն,
Այլ քուներախ ժանիքներով՝ իժից պէս,
Կուլ տուին, ա՛խ, բիւրաւորներ իմ ցեղէս,
Զիս անոնցմէ բաժնելով մինչ յաւիտեան...:

Արդ կ'որոնեմ ա՛յն բոլորին հետ ձեզ յար
Ո՛վ իմ ծնողք՝ վշտաչարչար էակներ.
Զեզ չի՛ տուի իմ ձեռներով դողահար՝
Մահուան փոսին անմառագայթ ու մթար,
Որ բերէի՛ գէթ ձեզ ծաղկունք մերք մուէր:

Արդեօք ո՞ւրտեղ կը պահեն ձեզ շղթայուած,
Ու չե՛ն քողուր վերադառնա՛լ ձեր հէ՛ք տան,
Որ կը մխայ ամայութեան մէջ՝ անդարձ
Իր երագէն ոսկեկամար, լուսապանծ,
Թէ մի օր՝ իր սիրելիներն պիտի՛ գան...:

Ես ալ կ'ապրիմ տնակիս պէս յայտերով,
Ու կը մխա՛մ տար երկնի տակ առանձին.
Գուցէ օր մ'ալ մեննիմ անսիրտ մարդոց քով,
Այլ ո՞վ պիտի կռչէ, պիտի գոռայ ո՞վ,
— Անէծք, վրէժ մեզ իրարմէ բաժնողին:

Թո՛ղ ես սուրամ պահ մը գետի հանգունակ,
Սրտիս սեղմած յոյս ու վրէժ անուշիկ.
Բայց քէ մեննիմ բաղձանքներու հակառակ,
Պիտ' ինդրեմ ողջ Հայերէն տիւ ու ցայգ,
Միայն թրէժ, այլ ո՛չ արցունք, ո՛չ ծաղիկ...:

ԱՇՆԱՆ ՅՈՅՁԵՐ

Աշնան քամին դեղնած ու չոր տերեւներ՝
Ծառերէն վար մէկիկ – մէկիկ կը բերէ,
Ու անոնցմով կը խափանէ՝ յուսաբեր
Աղբերակին երգն ու հոգին խայտալէ:

Ա՛լ ամեն կողմ կը տարածուի մերկութիւն,
Կը տարածուի՝ սուգ ու սարսուռ համընթաց.
Գառնուկն անգամ ձիգ մայիւնով մ'զգայուն՝
Կը դաշունէ՝ անհոգ հովուին սիրտն ու լանջ:

Ու ժիր մշակն շտապով տուն կը տանի՝
Բերքն իր վերջին՝ աստեղահաստ ողկոյզներ,
Զոր պիտ' քամէ՝ Հայ աղջիկը իր սրտի
Սիրածներուն համար կարմիր գինի, սէր:

Գինի ու սէր երազաւէտ, կենսաշող՝
Կը մոռցնեն վիշտ ու զրկանք, ձիւն, կարկուտ:
Ա՛յս, միայն թէ մանկութիւնը հալածող
Ծերութեան պէս՝ սքափումը չի գար շուտ...:

ԲԱՂՁԱՆՔՍ

Ես կը բաղձամ հեղ մ'ալ ըլլալ պատանի
Ինձ կեանք տուող կտուրին տակ հայրենի.
Շուրջս համակ սիրելիներ ու ծանօթ,
Սիրտս ալ անո՛ւշ չմեղանքի սրբանօթ:

Ես կը բաղձամ տարիները ետ դառնան,
Ծերութիւնը տեղի տա՛ր հին մանկութեան.
Քաղցր յոյսը կեղծ ու ամուլ չի՛ մնար,
Ու այսօր շուտ ձիւն չի՛ քափէր գլխէս վար:

Ես կը բաղձամ առջի հաւատքն ունենալ,
Պաշտել՝ բարին ու սրբութիւնը գուլալ.
Կեանքին վրայ դադա՛լ խորունկ տենջերով,
Սիրել – սիրուիլն ըլլա՛ր նստած սրտիս քով:

Ես կը բաղձամ հիւանդ մ'ըլլալ հիմակ ալ,
Ու իմ կրտսեր քոյրս ինձ բերէր նոր ծաղկեալ
Մեր ուրիշն ոստ մը դալար, գայտստուեր,
Մա՛յրս ալ վզէս կապոյտ ուլունք մը կախէր:

Ես կը բաղձամ յիշատակներն անցեալի,
Որ ձայն չե՛ն տար, ա՛յս, սրդողեր եմ ինծի.
Ձայն մը տային, ո՛հ, զիս սաստող ըլլար քո՛ղ,
Գէթ մայքէր սա լռութիւնը սիրտ մաշող:

Այսպէ՛ս անհուն բաղձանքներով այս գիշեր
Հոգիս կուլա՛յ դարձեալ նժդեհ, անընկեր.
Գոնէ մահը գթար ինծի օր առաջ՝
Եթէ շիրմին մէջ կայ ժպիտ մ'ինձ պահուած...:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՆԱԽԸՆԹՈՐԻՆ

Բանտապահին քախանձելով երեք օր՝
Հագի՛ւ քողուց տեսնել հայրս այս առտու,
Որ լո՛կ մեղքով խաչապաշտ մը ըլլալու՝
Բանտարկուա՛ծ էր անմեղաց Լեւո քիւրաւոր...:

Երկաթակուռ դրան մ'առջեւ տարի՛ն զիս,
Որուն ետին կը վխտայի՛ն կմախքներ.
Ու ցւիճէն բու մ'ալ ստէպ կը վայէ՛ր,
Խռովելո՛ւ մոյն շրջական, ու հոգիս...:

Հայրս եկա՛ւ այդ երկաթէ դուռին քով,
Բայց չի նայած դեռ իրարու աչքին մէջ,
Ոստիկան մը մտրակով զիս դուրս քշե՛ց,
Հօրս ապրին պնակը լոկ ինձ տալով...:

Ես կը փղձկի՛մ, ու կը փակե՛մ դէպի տուն,
Հօրս տխուր պատկերն աչքիս մէջ զամուած.
Ես կը դողա՛մ տերեւի պէս հողմալած,
Ու պնակը ձեռքէս կ'իյնայ վար իսկոյն...:

Ես վեր կ'առնեմ այդ պնակը. բայց յանկարծ
Անոր հտին ծանօթ գրեր կը տեսնեմ.
Հոգիս ջուրի պէս կը կարդայ այդ նսեմ
Գրերը, որ հօրս ձեռքով են գրուած .—

«Ալ կերակուր մի՛ բերէ՛ք մեզ, զարմիկներ՝,
Ո՛չ ալ եկէ՛ք մեզ տեսնելու հոս նորէն.
Մեզմէ առաջ գացողներ մեզ կ'սպասեն,
Մենք անոնց քով պիտի երթանք այս գիշեր...:»

ԴԷՊԻ ԱՔՍՈՐ

Մնաս բարո՛ւ, ո՛ւր իմ տնակ հայրենի,
Այսօր Թուրքը զիս ալ քեզմէ կը տանի.
Մինչ ես խնայուի՛լ իսկ կ'ընտրէի հոս յօժար,
Քանի՛ ամեն գացող ա՛լ ետ չի դառնար...:՝

Զիս կը տանի՛ն քաշկոտելէն լեռնէ — լեռ,
Յանցանքով մը միա՛յն՝ որ Հայ եմ ծներ.
Խաչը ուսէս, արցունքն աչքէս անպակաս,
Պէտք է քալեմ, քանի՛ շունչ մը կայ վրաս...:

Մնաս բարո՛ւ, նուիրական ի՛մ տնակ,
Ամբողջ տոհմս որ ապրեցաւ շուքիդ տակ՝
Ա՛յս, ե՞ս էի անոր միակ հէ՛ք տղան,
Որ քեզմէ զի՛ս ողջ կը տանին գերեզման...:

Գէթ քաղէի՛ն զիս հոս, ուր ես քեւ բացի,
Վարդ ու աղբիւր, ծառ ու ծիծառ մօտ ինձի.
Մերթ լսէի՛ ձայնն ալ շունիս, գառնուկիս,
Ինչպէս իմ մօր օրօրը՝ փուն ընող զիս...:

ԱՔՍՈՐԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Կաթի՛լ մը ջուր՝ կ'աղաղակեմ ուժգնօրէն,
Մօրս ձեռքէն պինդ բռնած.
Ու կը ճգնի՛մ ետ չի մնալ մեր խումբէն,
Թէեւ բոպիկ, գլխաբաց...:

Զի ծեր կին մը որ ետ մնաց ուժասպառ,
Իմ դէմ՝ զարկի՛ն գայն հիմա.
Ես կը փախի՛մ ու կ'աղաչե՛մ մօրս յար,
Որ ինքն ալ ետ չի՛ մնայ...:

Կաթի՛լ մը ջուր՝ կ'աղաղակեմ լալագին,
Մայրս ալ կուլայ ինծի հետ.
Ես կ'ըմպէի՛ բաժակ մը քոյն քէ տային,
Զի՛ խաչուելու ծարաւ գէթ...:

Ու մեր ճամբա՛ն կտրեց գետակ մը մէկէն,
Մենք լկագեցի՛նք դէպի ջուր.
Անոր մէջէն մեզ մտրակով կ'անցընեն,
Ու խմելու չե՛նք քողուր...:

Բայց կը տանի՛ն գիս անդադար: Ո՞ւր — հարցմամբ՝
Հոգիս կ'հեւա՛յ՝ գերք մարելու մօտ մի լամբ,
Ու կ'արիւնի՛ն բիւր իդձերս ալ գեղագէշ,
Թողելով լո՛կ սրտիս մէջ վէրք ու վրէժ...:

Մնաս բարո՛ւ, սրբանուէր ի՛մ տնակ,
Թո՛ղ գիս տանին քեզմէ հեռու շարունակ,
Թո՛ղ քեզ փանդեն, ու խիղներն ալ փառանան,
Բայց մենք կ'ապրինք միշտ իրարմէ՛ անբաժան...:

Կաթի՛լ մը ջուր՝ կ'աղաղակեմ ես կրկին.
Ա՛լ չի տակար գիրգ հոգիս.
Ոտներս քարին զարնուելէ՛ն կ'արիւնին,
Ու արեւը կ'այրէ՛ գիւ...:

Ա՛յսֆան գուլում Հայը կրեց վատ քուրֆէն,
Անմեղ Հայը բաղդալած.
Ա՛յսֆան գուլում տեսան ու դեռ կը լռեն
Պռոնիկ մարդիկ ու Աստուած...:

ԵՓՐԱՏԻՆ

Գլուխ, իրան, քեւ ու ոտներ շարունակ
Կուգան՝ կ'երթան Եփրատի բիւր ալեաց հետ.
Կ'անդամատե՛ն ցեղս անոր մէջ հիմակ,
Հիմակ մը, որ պիտի՛ յիշենք առ յաւէտ...:

Դեռ քիչ մ'առաջ կին մը գետը նետեցի՛ն,
Կին մ'որ չ'ունէր Թուրքին տալու ա՛լ դրամ.
Ի՞նչպէս պիտի ունենար նէ տակաւին,
Քանի՛ զնէ քողեր էին մերկանդամ...:

Դեռ քիչ մ'առաջ աղջընակ մը հերարձակ՝
Խենթի նման կը լվազվզէ՛ր, կը կանչէ՛ր,
Զի ներս վարդ կուսութիւնը ծեծի տակ՝
Առտուն կանուխ խլեր էին վա՛տ քուրֆեր...:

Դեռ քիչ մ'առաջ ո՛ղջ քաղեցին մի տղեկ,
Որուն ծնողքն, աւա՛ղ, մորքեր էին նոր,
Այրեր էին անոր եղբայն ալ երէկ՝
Գազա՛ն քուրֆեր՝ ոնրով յղի ամեն օր...:

Դեռ քիչ մ'առաջ անշունչ ձգուած էր մի կին,
Որուն կաթը կ'ուտէր դեռ իր երեխան.
Ճիւա՛ղ քուրքեր ընդհուպ գետը նետեցին՝
Մեռած մօր հետ՝ իր ողջ մանուկն ալ անբան...:

Դեռ քիչ մ'առաջ ա՛լ մեր խումբին մէջ մտան
Արիւնարբու անհամար ֆիւրտ ու տանիկ.
Ծեծո՛վ տարին հարս ու աղջիկ լուսնկան,
Թողելով հոն միա՛յն մամիկ ու մանկիկ...:

Դեռ քիչ մ'առաջ հայելւայդ մէջ, ո՛վ եփրատ,
Ի՛նչ ոնիրներ տեսար ու կոյր մնացիր.
Քեզ պէս կեղծե՛ց ողջ աշխարհն ալ ապիրատ,
Հայուն դատը վնոե՛լ մնաց որդւոցն իր...:

ԼՈՒՍԻ

Տո՛ւր ինձ ձեռքդ, ե՛կ մի՛ մերժեր հիմա զիս,
Դուն ջուրին մէջ մահ որոնող ի՛մ բոյրիկ.
Դարձի՛ր ինծի, գթա՛ գոնէ իմ կեանքիս,
Որ կարօտէ՛ղ պիտի՛ խամրի գերք ծաղիկ...:

Դուն աներկիւղ վա՛ր նետուեցար սեպ ժայռէն,
Մէ՛կ ցնցելու անգութ տանիկն ու Աստուած.
Մինչ անոնք քեզ զուարեանօք կը դիտեն,
Որպէս գազան՝ որսն իր ճանկին մէջ ինկած...:

Դուն դեռ չ'ըմպած կեանքի բոյրէն մէկ կաթիլ՝
Անոր լեղին քեզ գինովցո՞ւց շուտ այդպէս,
Որ չ'ուզելո՛վ տանկի հաշւոյն կեանք մ'ապրիլ՝
Թոյն բաժակը յօժար բերնիդ կը տանես...:

Դուն քեզ կուտա՛ս մութ եփրատի հոսանքին,
Քեզպէսներու երամին շո՛ւտ հասնելու.
Կ'ատե՛ս կեանքը, ու աշխարհը հիմնովին,
Որ բիրաժալ ծրար մ'է ծով վշտերու...:

Դուն կ'անհետիս ալիքներուն մէջ հրէշ,
Թողելով հոս զուլումն ու զիս տակաւին,
Ու ինձ կտակ, քոյր պեմուրատ, գահավէժ,
Քու պատկերդ ու վերջին խօսքդ քանկագին –վրէժ:

ՀՐԱԺԵՇՏ

Երթաս բարո՛վ, իմ սիրական վա՛րդ քոյրիկ,
Հոգիս քեզի ուղեկից.
Թո՛ղ քարշամին պարտէզիս ծառն ու ծաղիկ,
Քու կտակդ բաւ է՝ ինձ:

Քու կտակդ՝ քոյր իմ անուշ սիրական,
Պիտի՛ պահեմ սրտիս քով.
Ու ես պիտի՛ իրագործեմ օր մը զայն՝
Երակներո՛ւս արիւնով...:

ՎՐԷԺԻ ԲՈՅԸ

Գաւաթ մ'օղի ունիմ ձեռքիս մէջ հիմա՝
Ընկերներէս ինձ տրուած.
Զայն ըմպելու դժուարութիւնը ահա՝
Գիտեմք լո՛կ ես ու Աստուած...:

Զի անոր մէջ կը տեսնե՛մ իմս հայրենիք՝
Եղնիկի պէս կարեւոր.
Ու զէնք ձեռին իր դահիճը իժ – տանիկ՝
Հայու արեան ծարաւ դեռ...:

* * *

Վայրկե՛նապէ՛ս աչըներս լատուելով
Սուրբ վրէժի բոցէ մը բորբ՝ հոգեքով,
Կ'ուզեմ սուրա՛լ մէկ խոյանգով դէպ՝ այնտեղ,
Ուր կը խաչեն իմ հայրենիքս աւ իմ ցեղ...:

Կ'ուզեմ գնա՛լ իմ նոնակոխ Հայաստան,
Ու պաշտպանե՛լ զնա գնով իմ արեան.
Ինձ կը բաւէ՛ ժամգոտ սուր մ'ալ, ո՛վ ընկեր,
Դիմելու ա՛յդ պատուոյ դաշտը անվեհեր:

Բայց քէ սուրս յանկարծակի կոտորի,
Ես չե՛մ լինի Հայ բանակը քաջարի,
Այլ անյողողող դրօշակիր կը լինի՛մ՝
Հայու նման, վասն հայրենեաց՝ ցշիրիմ:

* * *

Մինչ ընկերներս «խմե՛նք» կ'ըսեն, կը ցնցուի՛մ.
Գաւաքս կ'իյնայ ձեռքէս վար.
Կը չֆանայ ամեն պատկեր աչքէս իմ,
Բաց'ի վրէժի բոցէն վառ...:

2 0 Ն
ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ
ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԿՈՐԱԾ

Մա՛յր իմ, ո՛հ, անգին, անո՛ւշիկ մայր իմ, ի՞նչ-
պէս հաւատամ այս իմ տառապակոծ էութեանս ջա-
հերուն, այս իմ աղօտ աչերուն, որ դուն ես. դո՛ւն,
անօրէն տանկի տիեզերացունց նախնիներուն եմ-
քարկուած ու յաւիտենապէս փու սիրելիներէն զըր-
կուածը... դո՛ւն, այնքան ձիգ տարիներու անբա-
ժան ընկերը շրջմուլիկ Եփրատի ափերուն, ուր անո-
ղորմ մարդիկ բաժնեցին մեզ իրարմէ: Հետեւա-
բար, ի՞նչպէս չի յիշել ա՛յն դժխեմ վերջալոյսի
մարմրող ճառագայթները, որ ակամատես գտնուե-
ցան մօր եւ զաւկի աղեկտուր բաժանման ու լուռ
մնացին՝ որպէս անգուք երկինքն ու Աստուած...
ա՛յն ինքնակամ քափառական սարեակները, որ
խմբովին անցան մեր վրայէն ու մեզ սահմուկեցին
իրենց չարագուշակ կոնչիւններով ... վերջապէս,

ա՛յն յարաճօն կռիակներն ու ալեակները եփրատին, որ տեսան մեր վրայ 'ի գործ դրուած գեհեմային խժոժանքները, ու անկարեկից հեռացան...:

Ո՛վ կին, քէ որ դուն իմ մայրս ես, քէ որ զիս չեն խաբեր իմ աչերս, ապա ինչո՞ւ միայն հիմա՝ այս գիշերի տարապայման ու սհաւոր պահուն կուգաս երեւիլ քու ցաւատանջ որդւոյդ, որ քեզ տեսնելու, քեզ ողջագուրելու կարօտով՝ ամեն օր՝ ցերեկը լոյսի, գիշերը խաւարի հետ աննինջ կ'սպասէր արտասուաց կաթիլներն իր քարքիչներէն կախ...:

Սակայն ո՛չ, զիս չե՛ն խաբեր իմ աչերը. նէ քէ-հւ լուռ ու անբարբառ կը նայի, բայց ինձ ծանօթ են այդ հայեացքներն մի առ մի. ներս խանդակաք գրկին մէջ, ու մեղրածոր համբոյրներուն տակ քեւեր բացի ես, բայց հազար ափսոս, որ այդ քեւերը կոտրած են 'ի վաղուց. կոտրած, առանց իրենց ետին ծփանք մը ձգելու, առանց իրենց ետին յիշատակի ու մխիթարական շշուկ մը քողելու...:

Մա՛յր, ինչպէս իմ անցեալի դպրոցական դասերը, կ'ուզէի հիմա՝ քու բացակայութեանդ իմ ապրումներս կարդալ քեզ, որ հրաշքով մը մահուան նիբաններէն փոքրաբէր ետք՝ այն օրէն 'ի վեր՝ ամեն գիշեր իմ հայրենի տնակիս աւերակներուն վրայ բոկոտն ու զլխաբաց քափառող ե՛ւ վերադարձի ե՛ւ յարութեան հաւատացող խենթ մը դարձեր եմ... քէպէտ, օրէց-օր աւելի որոշ կը յիշեմ հայրս, որ զոհ դարձաւ մեր արիւնախումբ թշնամու լարած քակարդին, նիւթած դաւին... կը յիշեմ երէց բոյրս, որ ինքնակամօրէն եփրատի ալիքներուն անձնատուր եղաւ՝ զագան տանկի բուռն լից տոփանքին յագուրդ չի տալու համար... կը յիշեմ փոքրիկ բոյրս, որ ողջ-ողջ քաղեցին... կը յիշեմ եղբայրս, որ այս մարդախնդրոյ սարսափներէն հեռու, օտար հորիզոններու տակ՝ լսելով իր

սիրելիաց խաչելութեան արհաւրալից եղեոքերը, վայրկենապէս խելագարուեցաւ, ու խենթանոցի նկուղներէն մէկուն մէջ մահաեռունչ շղթաներու ենթարկուեցաւ... վերջապէս, կը յիշեմ քեզ, բայց չեմ կրնար ըսել այդ...: Թողունք, մայր, քո-դունք այդ փստմնելի ու սարսաղեցիկ ճեննեքահոտ քատերաքեմը, եւ պահիկ մը մեկնի՛ր ինձ քո գորովալիք ձեռներդ, որք ընդունակ էին միայն բարիք կերտելու, միայն սէր եւ կեանք բաշխելու, ու քէ որ մնացեր է մի դոյզն նշոյլ այն վեհանուշ անցեալէն, քո՛ղ հիմակ անոնց հպաւորումով ցընդին ու անհետին տառապած որդւոյդ կրած բազմաշար ցաւերն ու կոտտանքը... քո՛ղ անոնց հպաւորումով փարատին այն դժխեմ մշուշներն ու մթագին ամպերը, որք շրջապատած են զիս ու ամեն րոպէ պատրա՛ստ են շանթահարել հոգիս ու արտասուք տեղալ... բայց ես արցունք չ'ունիմ ա՛լ,

ինչ որ կար՝ քամեցի ու հատաւ, մայր, ուստի չեմ կրնար արտասուել, հակառակ որ կը փափաքեմ գէ՛թ հիմա... որովհետեւ ինձ հանդէպ գոց կը տեսնեմ քո երբեմնի կենսածոր շրթներդ, գիրկդ ու քեներդ... որովհետեւ, փոխան սիրոյ ու կարօտի — անէծք ու մեղադրանք կը սփռեն քո մեղոյշ աչերդ... որովհետեւ, փոխան մի այլ ինչի — արիւն կը տեսնեմ քո վրայ, որ մէկ միլիոն Հայ բաղդակիցներէդ ծորած արիւնէն իբրեւ նմոյշ կը քուիս բերել ինձ...: Բայց ինչո՞ւ կը պատրաստուիս մեկնիլ, մա՛յր, առանց խօսելու քո վշտահակ ու սրտաբեկ զաւկիդ հետ, որ կը բաղձար հեղ մ'ալ իր երիտասարդ հասակին լսել — մայրական քնքոյշ ձայն ու գորովալիք հնչիւն...: Գթա՛, մայր, գթա՛ ինձ ու մի քողուր դարձեալ զիս անոք...:

Ափսո՛ս, սակայն, չ'ազատեմ...

Ա՛յս, սեւ ու անողոք մակատագիր, ա՛լ հերիք

դաւես մի Հայ որբի, որ բռնաւորուած է գուլում-
ներու է'ն փստմենիներով, է'ն սարսափելիներով
... ա'լ հերիք դաւես, գուցէ կ'իմ այս անծանօթ-
երկնի ու աստեղաց տակ՝ իմ հայրենի աշխարհէն,
իմ նախնեաց խնկելի շիրիմներէն հագարաւոր մը-
դոներ հեռու...: Դաւելով մոխրացուցիւ իմ
մանկութեան օրերս, իմ անհամար իշգներս, ու նե-
տեցիւ զիս օտար ափունք... դաւելով կը խռովես
իմ լոկի ու մենիկ ժամերս, ցուցադրելով ինձ՝ իմ
սիրելեաց սրտակտուր ու աղէխարշ վիճակը...:
Բայց պիտի' պիտի չի' կրնաս դաւել տառապանք-
ներու մէջ պողպատացած որբ հոգւոյս, մինչեւ չի
լուծեմ տանջուած ցեղիս, տանջուած հայրենիքիս
ըլբէժը:

	էջ
Նաւս	9
Աղջըկան Մը Լոգանքը	11
Խոստմունք	13
Ծաղրանքը	15
Մեռած Սէրը	17
Կ'ուզեմ Ապրիլ	19
Բռնութեան Զոհը	21
Սոխակին Անէծքը	23
Գթութիւն	26
Կը Ներեմ Քեզ	27
Գինիին Երգը	31
Զիս Հողին Տային	33
Հինան Իր Զեռքը Մնայ	35
Ապրումներ	37
Հայելին	47
Դէպի Տնակս	49
Զատկին	51
Մօր Մը	53

Քրոջ Մը	55
Երագս	57
Հին Տարիներուն	59
Տապանագիր	62
Վտարանդին	63
Մարին	65
Պատրանքներու	67
Լամբիկս	68
Առ Ծննդավայրս	69
Նոր Մալաթիոյ	71
Կարօտի Յոյգեր	73
Բաժանմունք	75
Աշնան Յոյգեր	78
Բաղձանքս	79
Մեծ Եղեռնի Նախընթոյին	81
Դէպի Ախտը	83
Ախտի Ճամբուն Վրայ	85
Եփրատին	87
Լուսի	89
Հրաժեշտ	90
Վրէժի Բոցը	91
Զօն	93

ԿԱՐԵՒՈՐ ՎՐԻՊՍԿՔ

«Երկու Խօսք»ի 8րդ տողի մէջ «առէջը» կարդալ առէջը	
«Երկու Խօսք»ի 2րդ բաժնի 2րդ տողի մէջ «դէն»ը կարդալ դէմ	
9րդ էջի վերջին տողի մէջ «խաղալիք»ը կարդալ խաղալիկ	
10րդ էջի վերջին տողի մէջ «Իբրեւ թէ'»ն կարդալ իբրեւ քի'	
13րդ էջի 3րդ տան առաջին տողի մէջ «Երանաւէտ»ը կարդալ Երագաւէտ	
21րդ էջի 3րդ տան 2րդ տողի մէջ «Տեւուկ»ը կարդալ Ծերուկ	
27րդ էջի առաջին տան 4րդ տողի մէջ «Հրէհհհհհհհհհ»ը կարդալ հրդեհհհհհհհ	
35րդ էջի 2րդ տան առաջին տողի մէջ «Հասունկէկ»ը կարդալ հասունկէկ	
42րդ էջի 3րդ տան 2րդ տողի մէջ «յոգհեր»ը կարդալ յոգնիր	
54րդ էջի 2րդ տան 3րդ տողի մէջ «Վարդեփունջ»ը կարդալ վարդետունջ	
55րդ էջի առաջին տան առաջին տողը կարդալ՝ Գրկէ', Բոյրի'կ, Գուրգուրանքով պի'նդ գրկէ,	
87րդ էջի 4րդ տան 3րդ տողի մէջ «Եղբայն»ը կարդալ Եղբայրն	
96րդ էջի 13րդ տողի մէջ «Կոտան»-ը կարդալ կոտանքը	

<< Ազգային գրադարան

NL0364485

ԱՆՏԻՊ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ ՀԵՂԻՆԱԿԻ

«ՄՌՆԶՈՂ ԿՈՐԻՒՆԸ» (Թատերախաղ)

«ՍԻՐՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԳԸ» (սիրավէպ)

«ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ» (Ժողովրդակ. կեանքի վեպիկներ)

ՏՊԱՐԱՆ ԿՈՌԻՆԿԻ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱ

1933